

KORTE GESCHIEDENIS
VAN DE KATHOLIEKE KERK

JOSÉ ORLANDIS

KORTE GESCHIEDENIS
VAN DE KATHOLIEKE KERK

Theologische inleidingen

INHOUD

Voorwoord.....	6
1. De oorsprong van het christendom.....	7
2. De synagoge en de Kerk.....	10
3. Het christendom en het heidense keizerrijk.....	14
4. Het leven van de eerste christenen	19
5. De eerste christelijke geschriften.....	25
6. De Kerk in het christelijk Romeinse rijk.....	31
7. De kerstening van de maatschappij	37
8. De dogmatische formulering van het christelijk geloof.....	42
9. De Kerkvaders.....	49
10. Het christendom en de overige volken.....	54
11. Het ascetisch leven en de monastiek.....	59
12. Het christendom in het feodale Europa.....	64
13. De langzame wording van het oosterse schisma.....	69
14. Het pausschap en het keizerrijk in de middeleeuwen.....	74
15. De bloeiperiode van de Christenheid.....	79
16. Structuren van een christelijke maatschappij.....	85
17. Ketterij in de middeleeuwen.....	89
18. De crisis van de Christenheid.....	92
19. Het westerse schisma en het conciliarisme	97
20. Tussen de middeleeuwen en de moderne periode.....	102
21. De reformatie in Duitsland, Luther en het lutheranisme	107
22. De protestantse reformatie in Europa	112
23. De katholieke hervorming.....	117
24. Van de godsdienstoorlogen tot de uiteindelijke scheuring	123
25. De belangrijke Franse eeuw	128
26. Koninklijk absolutisme tegenover het pausschap	133
27. De antichristelijke Verlichting.....	137
28. Van revolutie tot herstel.....	142
29. Katholicisme en liberalisme	147
30. Het tijdperk van Pius IX.....	152
31. Christendom in een nieuw soort maatschappij.....	157
32. De heilige Pius X en de modernistische crisis.....	162
33. De eeuw van het totalitarisme.....	166
34. De politiek-religieuze consequenties van de tweede wereldoorlog.....	170
35. Het christendom in de laatste jaren van de twintigste eeuw.....	173
Chronologische Tabel.....	179
Alfabetisch register.....	189

VOORWOORD

De geschiedenis van de Rooms Katholieke Kerk is natuurlijk van belang voor katholieke lezers, maar zou voor ieder ontwikkeld mens relevant moeten zijn. Deze geschiedenis maakt immers al tweeduizend jaar deel uit van onze menselijke historie. Onze beschaving heeft met name gedurende deze periode vorm gekregen, een periode die wij aanduiden als 'het christelijke tijdperk'. Ik heb dit boek geschreven voor zowel christenen als niet-christenen en ik heb het terecht 'een korte geschiedenis' genoemd. Het feit dat het boek kort is betekent niet dat het belangrijke zaken buiten beschouwing laat of dat het oppervlakkig is. Ik heb het kort gehouden om het toegankelijk te maken voor een breder publiek, voor mensen die niet geneigd zijn om een uitvoeriger boek ter hand te nemen. Daarom heb ik geprobeerd om eenvoud en diepgang met elkaar te combineren en talloze vragen laten liggen, in een poging om datgene wat ik als de voornaamste draad van de christelijke geschiedenis beschouw, te blijven volgen.

Het boek bestaat uit vijfendertig hoofdstukken die allemaal worden ingeleid door een korte opsomming van de belangrijkste onderwerpen die in dat hoofdstuk aan de orde komen. Deze Korte geschiedenis van de katholieke Kerk is primair een boek dat handelt over de religieuze historie, maar ik heb steeds geprobeerd om de politieke, culturele en sociale aspecten van de tijden waarin de christenen leefden, in het oog te houden. De chronologische tabel aan het einde van het boek kan de lezers helpen om de christelijke gebeurtenissen in hun historische context te plaatsen.

Ieder boek wordt geschreven met een bepaald doel. Ik heb geprobeerd eenvoud na te streven, maar dat betekent niet dat het niet ambitieus is. Ik hoop dat iedereen na het lezen van dit boek een helder beeld zal hebben van de eerste twintig eeuwen van het christendom.

JOSÉ ORLANDIS

DE OORSPRONG VAN HET CHRISTENDOM

Het christendom is de godsdienst die gesticht werd door Jezus Christus, de Zoon van God, die mens is geworden. Mensen werden door het doopsel christenen, leerlingen van Christus, waardoor zij deel gingen uitmaken van de zichtbare heilsgemeenschap die wij de Kerk noemen.

1. Christendom is de godsdienst waarvan Jezus Christus, de mens geworden Zoon van God, de stichter is. De fundamenten waarop het christendom is gebouwd, zijn Jezus zelf en zijn onderricht. Christenen beschouwen Jezus Christus als hun Verlosser en Leermeester. Zij erkennen Hem als hun God en Heer en zij onderhouden zijn leer.

2. Op een bepaald moment in de geschiedenis en op een speciale plaats op aarde werd de Zoon van God mens en ging deel uitmaken van de menselijke geschiedenis. Jezus werd geboren in Betlehem, in Judea. Hij werd geboren toen Herodes de Grote koning was van Judea en Quirinius gouverneur van Syrië, in het rijk van Caesar Augustus, de keizer van Rome (Mt 2,1; Lc 2,1-2). Christus leefde op aarde tot een ander nauwkeurig omschreven moment in de geschiedenis. Zijn lijden, dood en verrijzenis vonden plaats in Jeruzalem en ving aan op de veertiende dag van Nisan in het jaar 30. In die tijd bekleedde Kajafas de positie van hogepriester, heerste Pontius Pilatus als landvoogd over Judea en was Tiberius keizer van Rome.

3. Jezus maakte zich bekend als de Christus, de Messias die door de profeten voorspeld was en waar het volk van Israël vol verlangen naar

uitzag. In de streek Caesarea Philippi, tegen de achtergrond van de verschillende meningen die er over Hem bestonden, vroeg Jezus aan zijn apostelen: 'maar wie zeggen jullie dat Ik ben?' Petrus antwoordde zeer nadrukkelijk 'U bent de Christus, de Zoon van de levende God.' Jezus accepteerde deze omschrijving en bevestigde dat onomwonden: '... want niet vlees en bloed hebben dit aan jou geopenbaard, maar mijn Vader die in de hemel is' (Mt 16,13-17). Op de vooravond van zijn lijden verklaarde Hij openlijk voor de hogepriesters en het voltallige Sanhedrin dat Hij de Zoon van God was, de Messias. Op de plechtige vraag van de hogepriester, de hoogste religieuze autoriteit in Israël, 'bent u de Christus, de Zoon van de Gezegende?', antwoordde Jezus 'Ja, dat ben Ik' (Mc 14,61-62).

4. 'In zijn eigen huis is Hij gekomen en zijn eigen mensen hebben Hem niet opgenomen' (Joh 1,11). Deze woorden uit het eerste hoofdstuk van het evangelie van de heilige Johannes doen verslag van het drama, waarin de Verlosser door het uitverkoren volk werd afgewezen. In die tijd hadden de meeste Joden een politiek, nationalistisch getint denkbeeld over het optreden van de Messias. Zij verwachtten dat Hij een soort wereldlijke leider zou zijn, die hun land zou bevrijden van het knellende juk van de Romeinse overheersing en dat Hij het koninkrijk Israël in al zijn glorie zou herstellen. Jezus voldeed niet aan dit verwachtingspatroon, want zijn koninkrijk was niet van deze wereld (Joh 18,36). Daarom slaagden zij er niet in om Hem te herkennen. Integendeel, Hij werd door de leiders van het volk afgewezen en veroordeeld tot de dood aan het kruis.

5. De wonderen, die Jezus gedurende zijn openbare leven deed, waren het aantoonbare bewijs dat Hij de Messias was en waren zijn manier om de waarheid van zijn onderricht kenbaar te maken. Zijn wonderen en onderricht, in combinatie met zijn unieke persoonlijkheid, zorgden ervoor dat mensen, waarvan de twaalf apostelen de eersten waren, zijn leerlingen werden. Aanvankelijk vertrouwden zij zich maar gedeeltelijk aan Hem toe, want zij deelden veel vooroordelen van hun tijdgenoten. Zij vonden het moeilijk om precies te begrijpen welke taak Jezus als Verlosser had. Dit verklaart waarom zij, door zijn lijden en dood, zo vreselijk in de war werden gebracht.

6. De verrijzenis van Jezus is de centrale leerstelling van het christendom en vormt het overtuigende bewijs van de waarheid van zijn onderricht. 'Als Christus niet is opgestaan', schrijft de heilige Paulus, 'dan is onze prediking zonder inhoud en uw geloof eveneens' (1 Kor 15,14). Het feit dat Hij verrezen was (en niets stond verder af van de belevingswereld van de apostelen en de leerlingen) drong zich aan hen op, omdat zij niet meer om het bewijs heen konden: 'Christus is opgestaan uit de doden, als eersteling van hen die ontslapen zijn' (1 Kor 15,20; Lc 24,27-44; Joh 20,24-28). Vanaf dat moment traden de apostelen op als getuigen van de verrezen Jezus (zie Hand 2,22; 3,15), verkondigden zij zijn verrijzenis aan de gehele wereld en bezegelden zij deze getuigenis met hun eigen bloed. De leerlingen van Jezus Christus erkenden dat Hij God was. Zij geloofden dat zijn dood noodzakelijk was voor hun verlossing en dat zij de volheid van de openbaring hadden ontvangen, die de Meester aan hen had bekend gemaakt en die zij zowel schriftelijk als mondeling hadden vastgelegd.

7. Maar Jezus Christus stichtte niet alleen een godsdienst, het christendom, maar Hij stichtte ook een Kerk. De Kerk, het nieuwe volk van God, werd opgericht in de vorm van een zichtbare heilsgemeenschap, waarvan mensen door middel van het doopsel deelgenoot werden. De Kerk werd gegrondvest op de apostel Petrus aan wie Christus het primaatschap beloofde: 'en op deze steenrots zal ik mijn Kerk bouwen' (Mt 16,18). Christus bevestigde dit na zijn verrijzenis en droeg deze verantwoordelijkheid over aan Petrus: 'Hoed mijn lammeren en weid mijn schapen' (Joh 21,15-17). De Kerk van Jezus Christus zal blijven bestaan tot het einde der tijden, zolang de wereld bestaat en er mensen op aarde zijn: 'en de poorten van de hel zullen haar niet overweldigen' (Mt 16,18). De definitieve oprichting van de Kerk geschiedde op de dag van Pinksteren en het was die dag waarop de geschiedenis van de Kerk begon.